

A BME SZÁMÍTÁSTECHNIKAI ALKALMAZÁSI KÖZPONT
ÉS AZ R-32 SZÁMÍTÓGÉP

Havas Iván visszaemlékezése

1977-ben kezdte meg működését a Számítástechnikai Alkalmazási Központ (SZAK), amelyik az Egyetem Tanácsa által jóváhagyott „Szervezeti és Működési Szabályzat” szerint a BME központi intézménye volt. Feladata: „számítástechnikai szolgáltatásokkal alátámasztani az Egyetem oktató és kutató tevékenységét, fejleszteni és üzemeltetni a BME központi információs és adatfeldolgozási rendszereit, a tevékenységével összefüggő szakterületen részt venni az oktató és kutató-fejlesztő munkában, ellátni az Oktatási Minisztérium regionális számítóközpontjának feladatát”. A megalakulást többéves tevékenység előzte meg.

Az Egyetem Számítástechnikai Bizottsága már 1970-ben javaslatot tett arra, hogy vegyék tervbe, a kari számítóközpontok mellett egy központi, nagy teljesítményű számítógép beszerzését. Arra alapozva kellene a BME számítógép illetve terminál hálózatát kiépíteni. Az Egyetemi Tanács határozatainak megfelelően 1974. január 1-jén megalakult a Számítástechnikai és Ügyvitelgépesítési Osztály (SZÜO). Az egység vezetőjévé Jakobi Gyula tudományos osztályvezetőt nevezték ki, aki a villamoskari számítóközpontot is irányította. Elkezdődött a BME nagyméretű informatika rendszereinek gépre vitele. A munka háttérül az ott működő ODRÁ-1204 típusú gép szolgált. Szükség esetére biztosíték volt, hogy a másik három kari számítóközpontban is ugyanilyen típusú berendezést üzemeltettek. Ehhez természetesen, az egyébként oktatási/kutatási célokat szolgáló kis kiépítésű gépek teljesítménye nem volt elegendő. Így a meginduló munka csak a kezdeti lépéseket jelenthette.

1975-ben az Egyetem megrendelt egy lengyel gyártmányú, közepes teljesítményű **R-32** típusú számítógépet. Abban az időszakban a nyugati embargó miatt, a kelet-európai országokban gyártott – rendszerében az IBM 360-as számítógép-családot követő – Egységes Számítógép Rendszer (ESZR) berendezéseit lehetett megvásárolni.

A BME és az Oktatási Minisztérium forrásainak felhasználásával beszerzésre került gépet, amely alapkiépítésben is több mint 50 millió Ft értékű volt, 1976-ban szállították. Időközben több mint hat millió Ft-os beruházással – feszített ütemben – építették az elhelyezéshez szükséges, klímaberendezéssel felszerelt géptermet és az üzemeltetéshez nélkülözhetetlen egyéb helyiségeket. A gépet a lengyel szakemberek 1976 végére installálták és 1977. januárban megkezdődhetett a próbaüzem. A berendezés fogadásának és telepítésének irányításával, majd a fejlesztési tevékenység és üzemeltetés feladataira létesített ideiglenes Számítóközpont vezetésével a rektor Tóth Mihályt, a Műszer és Méréstechnika tanszék docensét bízta meg. Az R-32 gépet – csak a pénzforrások megnyitásának függvényében – fokozatosan lehetett bővíteni. Közben be kellett szerezni (és részben fejleszteni), installálni és a felhasználók számára hozzáférhetővé tenni az alap- és alkalmazói-programokat. Mindez igen kiterjedt és jelentős felkészültséget igénylő feladat volt.

A gép 1982-re elért kiépítése: 1 MB központi memória, 6 db nagy lemezegység (á 30 MB), 6 db kis lemezegység (á 7 MB), 8 db mágnesszalag, 2 db sornyomtató, kártyaolvasók és lyukasztók, helyi terminállabor (16 monitorral + 2 nyomtatóval), 2 távoli terminállabor (3-3 monitorral és nyomtatóval). Programnyelvek: ALGOL, ASSEMBLER, COBOL, FORTRAN, PL/I, CSMP, GPSS.

1976 nyarán elkezdődött egy új szervezet kialakítása. A létrehozandó új egység alapját a már működő két szervezet (az R-32 Számítóközpont és a SZÜO) képezte. Az 1976/77. tanév során ezt a tervezetet egyeztetették valamennyi karral, a BME Számítástechnikai Bizottságával,

valamint a Gazdasági és Műszaki Főigazgatósággal. Emellett kikérték a témához szakmailag kötődő valamennyi tanszék véleményét is. A tervezet 1977. május 9-én került a Rektori Tanács elé. Ezután terjesztette fel az Egyetem vezetése a létesítési javaslatot az Oktatási Minisztériumhoz.

1977. szeptember 1-jén alakult meg a **Számítástechnikai Alkalmazási Központ (SZAK)**. Szervezetébe tartozott: a Számítógép Osztály, az Információ Rendszerek Osztály, valamint az önálló Üzemeltetési Csoport. Az osztályokon belül funkcionális csoportok működtek. A Központ igazgatójává az Egyetemi tanács javaslatára Kocsis János tudományos főmunkatársat nevezte ki az Oktatási Miniszter.

A SZAK kiszolgálta sok tanszék oktató/kutató tevékenységét (lyukkártyán leadott programok futtatásával és a terminállaborban tartott gyakorlatokkal). Továbbá kiszolgálta a BME információ rendszereinek (hallgatói nyilvántartás, felvételi feldolgozás, dolgozói nyilvántartás, bérrendszer, könyvelés, statisztika, stb.) fejlesztő és feldolgozási igényeit.

A Központ tevékenysége és szervezete szinte folyamatosan változott, a feladatok és az Egyetem informatikai rendszereinek átalakulása következtében. Közben teljesen átalakult az informatika világa. Az oktatásban is gyorsan tért hódítottak a személyi számítógépek. Nagyszámú oktatólaboratórium alakult. A tanszékek saját gépparkja is nagy ütemben növekedett. A legnagyobb változást a világháló megjelenése okozta. Megkezdődött az egyetemen belüli informatikai hálózat kiépítése, majd kapcsolása az országos hálózathoz és azon keresztül a világhálózathoz. Ennek nem csak létrehozása, hanem üzemeltetése is új feladatokat jelentett. Mintegy tíz évvel a SZAK megalakulása után egyértelművé vált, hogy a munka jellegének megváltozása, az infrastruktúra kicserélődése és sok új típusú feladat miatt halaszthatatlan a szervezet átalakítása is. 1988-ban új szervezet hoztak létre Egyetemi Információs Központ néven, amely fokozatosan épült ki és vette át elődjétől a megmaradó korábbi feladatokat.